

Вовк Є.О.,

Лисенко С.М., к.е.н., доц.,

*ДВНЗ «Донецький національний
технічний університет», м. Луцьк*

ІНСТИТУТ ВЛАСНОСТІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО МЕНТАЛІТЕТУ УКРАЇНИ

Економічний менталітет як система цінностей, переконань і практик, що впливає на спосіб мислення людей та їхню поведінку щодо економічних рішень, відіграє важливу роль для процесів економічному розвитку, особливо для країн з низьким і середнім рівнем доходу. Економічний менталітет належить до феноменів, які мають сталий характер і ґрунтуються на архетипах тих чи інших націй. Разом із тим це не означає, що економічний менталітет не може зазнавати суттєвих змін, які сприятимуть збільшенню рівня інвестицій, підприємницької активності, здатності до інновацій тощо. Тому дослідження ціннісних основ життя суспільства, що включає економічний менталітет, є актуальною науковою і практичною проблемою соціально-економічного розвитку.

Економічний менталітет є предметом дослідження в багатьох наукових галузях, включаючи економіку, психологію, соціологію, політичну науку та інші. Розуміння причин формування та особливостей менталітету допомагає у створенні взаємовідносин та знаходженні спільної мови між поколіннями однієї нації та між країнами. Серед зарубіжних вчених цю тему досліджували Г.Хофстеде, Л. Леві-Брюль, А. Лефавр, П. Бурдьє, Д. Канеман та ін. Українські науковці розглядають менталітет під різними кутами зору: Бондаренко О.В. дає соціально-філософський аналіз економічної ментальності, О. Шестаковський досліджує соціологічні аспекти економічної ментальності, Р. Додонов розглядає процеси формування та функціонування етноментальності у соціально-філософському ракурсі. Але недостатнім залишається аналіз зазначених проблем

саме економістами у розрізі інституціональних чинників економічної ментальності, із застосуванням методів, притаманних економічній науці.

Основна мета роботи полягає у висвітленні інституціональних чинників, зокрема, інституту власності, що впливають на формування економічного менталітету української нації та націй в цілому.

Інституційні чинники відіграють важливу роль та визначають результати управління економічною діяльністю на всіх рівнях, тому навіть невелика динаміка інституційних структур може мати суттєвий, якщо не вирішальний вплив на рівні економічної діяльності. Однією з проблем сучасного соціально-економічного розвитку України є протиріччя між новими інститутами, створеними та сформованими в процесі ринкової трансформації, та інститутами, сформованими в процесі довгострокового розвитку. Традиції, норми та зразки економічної поведінки, що панують у суспільстві – це ті чинники, які формувалися не одне десятиліття, та є складниками економічного менталітету нації. Розглядаючи умови інституційної структурної реформи, необхідно враховувати не лише існуючі економічні та політичні характеристики, а й попередній період, історію та традиції суспільного розвитку[1].

Б. Шаванс пропонує такі три рівні бачення структури інститутів в залежності від їхньої важливості у функціонуванні суспільства:

перший рівень: мова, етика, релігія, сім'я, гроші, власність;

другий рівень: соціальні умови, звичаї, рутинні справи, правові норми, внутрішні правила організації, контракти, суспільні устрої;

третій рівень: ієрархії, асоціації, фірми, професійні союзи, організації підприємців, церкви, університети, політичні партії, уряди, адміністративні апарати, міжнародні організації та угоди [2].

Інституціоналіст В. Якубенко виділяє три основні інститути: власність, влада, управління. Ці інститути є базисними, і саме на основі комбінації цих трьох інститутів формується специфіка країн та правила ринкової гри [3].

Тобто, якщо проаналізувати ці дві точки зору, то можна дійти висновку, що саме ставлення до власності грає вирішальну роль у формуванні

економічного менталітету будь-якої нації. Адже у суспільствах, де існує приватна власність панує більш ліберальний та демократичний державний устрій, і відповідно більше цінується кожна людина, як індивідуальність. У таких країнах є високий рівень індивідуалізму. А от у країнах, де власність є спільною, відповідно формуються, зазвичай, авторитарні устрої, і відповідно такі суспільства є колективістськими. Для України питання ефективного інституту власності має суттєве значення, і це одна із ознак існування та розвитку як демократії в Україні, так і економічного розвитку.

З іншого боку, менталітет може розглядатися як один із видів неформальних інститутів. А, отже інституціональні чинники тісно переплетені з економічним менталітетом. І так само, як менталітет впливає на інституційне середовище, адже на основі ментальних установок нації формуються неформальні інститути, так само потім сформовані формальні інститути будуть мати вплив на подальшу трансформацію економічного менталітету. Після відновлення незалежності України наприкінці минулого століття почали формуватися інститути влади європейського зразку, що спричинило поступову зміну економічного менталітету нашої нації та дає українцям силу відстоювати європейські цінності та поступово позбуватися нашого радянського минулого.

Список використаних джерел

1. В. Осецький. Господарський менталітет як чинник розвитку інституційного середовища. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gospodarskiy-mentalitet-yak-chinnik-rozvitku-institutsiynogo-seredovischa/viewer>
2. Е. І. Цибульська. Класифікація та типологія економічних інститутів. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/547629.pdf>
3. Якубенко В.Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці : Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.01.01 / В.Д. Якубенко ; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2005. — 36 с.